

Спеціалізованій вченій раді К 41.863.01
Одеського регіонального інституту
державного управління
Національної академії державного
управління
при Президентові України

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата наук з державного управління Гнатенко Аліни Ігорівни на дисертацію Тодорової Ольги Леонтіївни на тему "Кластерний підхід як публічний інструмент реалізації державної політики регіонального розвитку", представлену на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Сучасні трансформаційні процеси в Україні доводять необхідність розбудови дієвої системи публічного управління як вирішального чинника розвитку суспільства. Сфера державно-управлінських рішень виконує не тільки організаційні та регулюючі функції, а й стає потужним центром генерування імпульсів модернізації суспільних відносин. У цьому аспекті, створення умов для інноваційної діяльності підприємств різних форм власності, їх технічної та технологічної перебудови, впровадження нових методів господарювання стає невід'ємною складовою державної політики регіонального розвитку. Запропонований Тодоровою О. Л. кластерний підхід як публічний інструмент здійснення політики на регіональному рівні акцентує увагу на ролі публічного управління у формуванні локальних економічних відносин як передумови довгострокового розвитку територій. Водночас, необхідність вирішення назрілих потреб суспільного розвитку через кластерний підхід засвідчили важливість визначення його ознак: децентралізація влади з орієнтацією на партнерство між різними її рівнями і

гілками, а також із приватним і неурядовим секторами; мережева парадигма публічного управління та територіального розвитку; ринковий механізм самоорганізації суб'єктів регіонального розвитку; активність політичних та неполітичних акторів, які через різноманітні складні взаємодії прагнуть реалізувати публічний місцевий інтерес. Саме тому дисертаційне дослідження О.Л. Тодорової є вкрай актуальним на сучасному етапі розвитку України та має вагомe значення для розвитку галузі знань державного управління.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконане в рамках науково-дослідних робіт ОРІДУ НАДУ при Президентові України за темами: «Розвиток лідерства в публічному управлінні та забезпечення ефективного використання ресурсного потенціалу регіону» (ДР №0113U001786; «Реалізація окремих пріоритетів комплексного розвитку регіону: науково-методичний супровід» (ДР № 0114U002604; «Механізми горизонтальної взаємодії в системі публічного управління в умовах децентралізації» (ДР № 0115U001261).

Ступінь обґрунтованості й достовірність основних наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукові положення, що становлять наукову новизну дисертаційної роботи, висновки і рекомендації є логічними і послідовними, отриманими на основі вивчення наукових праць вітчизняних і закордонних вчених, опрацювання великого масиву статистичних даних, результатів власних наукових досліджень. Це свідчить про достатню міру їх обґрунтованості.

Теоретичну та методологічну основу дисертаційної роботи становлять фундаментальні положення теорії державного управління, публічної політики, регіонального розвитку, мережевого управління, ринкової економіки та територіального планування.

Обґрунтованість представлених наукових положень базується на аналізі наукових праць вітчизняних і зарубіжних вчених з питань

інституціоналізації управлінських відносин і зв'язків, теоретико-методологічних основ кластерного підходу, удосконалення державного регулювання регіонального розвитку, методології організації інтеграційних процесів.

Логічність, змістовність викладеного матеріалу та комплексне розкриття питань стали основою досягнення О. Л. Тодоровою мети дисертаційної роботи, а саме: теоретично обґрунтовано напрямки запровадження кластерного підходу як публічного інструменту реалізації державної політики регіонального розвитку в умовах реформування публічно-владних відносин на сучасному етапі державотворення України та надано конкретні пропозиції. Відповідно до поставленої мети автором вирішено низку завдань за допомогою використання загальнонаукових та спеціальних методів дослідження.

Так, вперше концептуалізовано уявлення про кластерний підхід як публічний інструмент державної політики регіонального розвитку, репрезентативними ознаками якого є: реформа децентралізації влади з орієнтацією на партнерство між різними її рівнями і гілками, а також із приватним і неурядовим секторами; мережева парадигма публічного управління та територіального розвитку; ринковий механізм самоорганізації суб'єктів регіонального розвитку; активність політичних та неполітичних акторів, які через різноманітні складні взаємодії прагнуть реалізувати публічний місцевий інтерес. Публічний формат кластерного підходу орієнтований на забезпечення процесів взаємодії між суб'єктами та їх об'єднаннями, передбачає поєднання і взаємне доповнення ресурсних потенціалів, забезпечує формування публічних інтересів та задоволення «суспільних благ» у місцях територіальної локалізації суб'єктів кластерних об'єднань (с. 143-153).

До вагомих наукових здобутків автора варто віднести авторське визначення терміну «публічний інструмент реалізації завдань державної регіональної політики» (с. 37), що дозволило розкрити сутність і основні характеристики цієї державно-управлінської категорії.

У підрозділі 2.2. дисертаційній роботі наведено ретельний аналіз стратегій регіонального розвитку щодо використання кластерного підходу відповідно до Державної стратегії регіонального розвитку України на період до 2020 року. Цілком доречними є виокремлені на цій підставі пріоритетні напрямки кластеризації за показниками: наявний потенціал (ресурсна складова), історичний вид діяльності (архетипічна складова), вектор територіального розвитку (інституційна складова) (с. 106).

У підрозділі 2.3 дисертації узагальнено закордонний досвід становлення та використання кластерного підходу, що дозволило виокремити основні види участі держави у процесах кластеризації (с. 123) та його спільні і відмінні риси: у кожній країні свій власний кластерний підхід, проте завжди він виступає своєрідним методичним інструментом забезпечення взаємодії на регіональному рівні та має стратегічне значення для всіх суб'єктів територіального розвитку (с.121-122).

Вагомою в науці державного управління є думка автора про те, що будь-яка територія може бути репрезентована як цілеспрямований, детально-структурований образ – архетип – історичне ядро, що має чітко виражені функціонально-стилістичні особливості, а також те, що архетип території є об'єктивним підґрунтям процесів кластеризації. При цьому, не можливо не погодитись, що урахування органами влади територіальних архетипів при ініціюванні кластерної стратегії розвитку території сприятиме розробці дієвих заходів державної підтримки бізнес-середовища за рахунок раціонального використання ресурсного потенціалу (с. 140-143).

Поряд із теоретичною, досить цінною є і практична значимість результатів дослідження щодо обґрунтування автором організаційного механізму мережевої взаємодії суб'єктів кластерної стратегії розвитку та визначення його функціональних особливостей (с. 153-160).

Також вагоме значення для державно-управлінської практики має виділення критеріїв оцінювання ефективності кластерної ініціативи (с. 162-163).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних положень і концептуальних засад використання кластерного підходу як публічного інструменту, сукупність яких сприятиме забезпеченню високого рівня довіри і згоди учасників кластерної ініціативи щодо ефективної реалізації завдань державної політики регіонального розвитку.

Повнота висвітлення результатів дослідження в опублікованих працях. Аналіз дисертаційної роботи та публікацій дисертанта дозволяє підтвердити, що за підсумками науково-дослідної роботи за темою дисертації автором опубліковано 18 наукових праць, у тому числі: 4 – у наукових фахових виданнях України 1 стаття, вміщена у закордонному виданні, що індексується наукометричними базами; та 13 тезах доповідей у збірниках матеріалів науково-практичних заходів.

Ступінь обґрунтованості та перелік публікацій наукових положень і висновки, сформульовані у дисертаційній роботі та достовірність одержаних результатів забезпечені аналізом значного обсягу джерел і достатнім масивом даних. Зміст автореферату ідентичний змісту дисертаційної роботи.

Практичне значення дисертаційної роботи. Практична значущість наукових результатів підтверджуються відповідними актами та довідками про їх впровадження, зокрема, у Центрі перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, керівників державних підприємств, установ і організацій Вінницької області (довідка від 13.08.2013 № 186); при розробці навчально-методичного забезпечення семінарів у Херсонському обласному центрі перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, керівників державних підприємств, установ і організацій (довідка від 24.04.2015 № 01-19/65) та при актуалізації Стратегії економічного та соціального розвитку Одеської

області до 2020 року Департаментом «Агентство з питань інвестицій та розвитку» Одеської облдержадміністрації (довідка від 04.05.2016 № 01.1-14/456).

Результати дисертаційної роботи можуть бути використані в системі підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування в контексті зосередження уваги останніх під час розробки нормативно-правових документів із питань регіонального розвитку та місцевих стратегій розвитку регіонів.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту та оформлення дисертації та автореферату. Високо оцінюючи дисертаційне дослідження в цілому, слід звернути увагу на кілька тверджень, які, на нашу думку, мають дискусійний характер чи нечітке формулювання:

1. Цінним науковим внеском вважаємо напрацювання дисертанта щодо узагальнення закордонного досвіду використання кластерного підходу під час реалізації державної політики регіонального розвитку (с. 113-126). Проте, вважаємо, що у змісті дисертації недостатньо повно приділено увагу аналізу конкретних прикладів залучення громадськості до процесів формування кластеру та залучення до виділення його перспективних напрямків діяльності під час ініціювання регіональною владою кластеризації в регіоні.

2. Доцільним є усунення суперечностей, з точки зору логіки викладення, у змісті тексту, що потребує уточнення. Так, у авторефераті зазначено, що актуалізується практична нагальність запровадження в діяльність публічно-управлінських структур концептуально та законодавчо оформлених публічних інструментів багаторівневого та інтегрованого управління розвитком регіонів на (с. 13). При цьому, у дисертації відмічено, що питання необхідності законодавчого визначення поняття "кластер" – дещо дискусійне, адже кластери все ж існують у вигляді асоціацій та торгових палат (с. 95).

3. Абсолютно вірно, що автор приділяє увагу категорії «кластерний підхід»: текст дисертації (с.48, 52, та ін.) та автореферату (с. 4) містить блоки, що відображають зміст цього поняття. Однак, на нашу думку, слушним було б також і приведення авторського визначення даного терміну в рамках власного концептуального бачення.

4. У дисертаційній роботі подекуди зустрічається дублювання тексту під час опису концепції "полюсів зростання" центр-периферійної парадигми в економіці (с. 97, 115).

5. У дисертації автором досить вдало узагальнено теоретичні засади регіонального управління (с. 62, 114, 121, та ін.). Важаємо, що дослідження можна було б поглибити й надати власні пропозиції і висновки щодо поглядів на проблематику у зазначеній сфері.

6. Розкриваючи в цілому зазначену проблему, автор подекуди припускається неточностей у кореспондуванні завдань і висновків дослідження.

Висловлені зауваження та зазначені недоліки не знижують загальної позитивної оцінки теоретичного рівня та практичного значення результатів представленої дисертаційної роботи і можуть бути предметом наукової дискусії.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Тодорової Ольги Леонтіївни на тему "Кластерний підхід як публічний інструмент реалізації державної політики регіонального розвитку" є завершеним науковим дослідженням, виконаним автором самостійно на актуальну тему. Дисертацію присвячено вирішенню важливого науково-практичного завдання, що полягає в обґрунтуванні дієвості кластерного підходу як публічного інструменту реалізації державної політики регіонального розвитку. Наукові висновки, теоретичні положення, практичні рекомендації

свідчать про вагомий особистий внесок дисертанта в науку «Державне управління».

Незважаючи на деякі дискусійні положення і недоліки, які істотно не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, вважаємо, що за науковим та практичним значенням дисертаційна робота відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України, які висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління, та відповідає положенням п. 11 «Порядку присудження наукових ступенів», а її автор, Тодорова Ольга Леонтівна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

Офіційний опонент:

доцент кафедри економічної політики
та менеджменту Харківського регіонального
інституту державного управління
Національної академії державного
управління при Президентові України

А.І. Гнатенко

Підпис засвідчую:
директор Харківського
регіонального інституту державного
управління Національної академії
державного управління
при Президентові України,
д.соц.н., проф.,
заслужений працівник освіти України

Л.О. Блова